

SÖKANDE

Vallviks Bruk AB,
820 21 Vallvik

Ombud: Advokat Jan Eriksson
Alrutz' Advokatbyrå AB
Kungsgatan 42
111 35 Stockholm

SAKEN

Ansökan om att producera högst 255 000 ton sulfatmassa per år, Sörljusne 1:25 och Vallvikshem 1:107 i Söderhamns kommun, nu fråga om dels prövotidsredovisning (U3) avseende kemisk- och biologisk karaktärisering av avloppsvattnet från den nya deponin dels dispens enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250).

Avrinningsområde: 48/49
Anläggnings-ID 22042

N: 6785680 E: 617315 (SWEREF 99)

DOMSLUT**Utsläpp av avloppsvatten från den nya deponin**

Mark- och miljödomstolen avslutar prövotiden inklusive utredningsföreskriften U3 avseende utsläpp av avloppsvatten från den nya deponin.

Dispens enligt industriutsläppsförordningen (2015-250)

Mark- och miljödomstolen ger Vallviks Bruk AB dispens enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250) från de begränsningsvärden som gäller utsläpp av suspenderat material som anges i BAT 19, tabell 1 och 2, i kommissionens genomförandebeslut (2014/687/EU) den 26 september 2014 om fastställande av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU.

Enligt 17 § industriutsläppsförordningen (2013:250) upphör dispensen att gälla när det begränsningsvärde som dispensen avser har ersatts med en ny slutsats om bästa tillgängliga teknik.

I stället för det i BAT-slutsatsen 19 föreskrivna begränsningsvärdet (BAT-AEL) för utsläpp från sodapannorna ska följande begränsningsvärde gälla.

Utsläpp av totalt suspenderat material (TSS) till vatten från verksamheten två sodapannor får inte överstiga 1,5 kg/ADt som årsmedelvärde.

YRKANDE

Hantering av lakvatten från deponin

Vallviks Bruk AB anser att bolaget har uppfyllt utredningsvillkor U3 och att det inte finns skäl att vidta särskilda skyddsåtgärder med avseende på det lakvatten som avrinner från brukets deponi.

Dispens enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250).

Vallvik Bruk AB yrkar att mark- och miljödomstolen, med ändring av den dispens enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250) från de begränsningsvärden för utsläpp av suspenderat material som anges i BAT 19, tabell 1 och 2, kommissionens genomförandebeslut (2014/687/EU) den 26 september 2014 om fastställande av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, som domstolen meddelade i sin deldom den 25 januari 2024 i förevarande mål ska föreskriva följande begränsningsvärde att gälla istället för i BAT-slutsatsen 19 föreskrivet begränsningsvärde.

Utsläpp av totalt suspenderat material (TSS) till vatten från verksamheten får inte överstiga 1,5 kg/ADt som årsmedelvärde.

BAKGRUND

Prövotidsutredning – U3

Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt fastställde i Deldom M 3314-13 2016-01-12 (Deldomen) ett antal utredningsvillkor för den massaproduktion som Vallviks Bruk AB (nedan ”Vallvik” eller ”bolaget”) bedriver i Söderhamns kommun. Enligt utredningsvillkor U3 ska bolaget under en prövotid, i samråd med tillsynsmyndigheten, utföra kemisk och biologisk karakterisering av avloppsvattnet från den nya deponin. Prövotiden löper två år från den tidpunkt då den gamla deponin sluttäckts. Bolaget ska underrätta mark- och miljödomstolen och tillsynsmyndigheten när deponin sluttäckts. Bolaget ska före prövotidens utgång till mark- och miljödomstolen redovisa resultatet av karakteriseringen och i förekommande fall föreslå vilka försiktighetsmått man avser vidta.

Sluttäckning m.m. och prøvotid

Sluttäckningen av den gamla deponin slutbesiktigades 2019-11-29. Genom denna åtgärd färdigställdes också Vallviks nya deponi, vilken är konstruerad på den gamla sluttäckta deponin på sätt redovisats i målet.

Dispens enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250).

Mark- och miljödomstolen har i deldom 2024-01-25, i detta mål, med stöd av 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250) medgivit dispens från de begränsningsvärden som gäller utsläpp av suspenderat material som anges i BAT 19, tabell 1 och 2, i kommissionens genomförandebeslut (2014/687/EU) den 26 september 2014 om fastställande av BAT-slutsatser för produktion av massa, papper och kartong, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU.

I stället för det i BAT-slutsatsen 19 föreskrivna begränsningsvärdet (BAT-AEL) för utsläpp från sodapannorna ska följande begränsningsvärde gälla.

Utsläpp av totalt suspenderat material (TSS) till vatten från verksamheten två sodapannor får inte överstiga 1,2 kg/ADt som årsmedelvärde.

REDOVISNING AV GENOMFÖRD UTREDNING

Utredningens omfattning och syfte

Vallviks prøvotidsutredning har utförts för att uppfylla utredningsföreskriften i U3 i Deldomen och är strukturerad enligt följande;

- i) att översiktligt beskriva deponiverksamheten som bedrivs,
- ii) att beskriva hur verksamheten övervakas inom upprättat kontrollprogram, och för
- iii) att redovisa vad egenkontrollen av verksamheten utvisar.

Syftet med utredningen avseende lakvattenkaraktisering från Vallviks deponiverksamhet är att återge lakvattnets egenskaper samt innehåll av olika ämnen som

kan orsaka negativa effekter på människors hälsa och miljön. Vidare ska resultatet av karaktäriseringen av lakvatten kunna användas som underlag för att befästa och/eller utveckla egenkontrollprogrammet för att relevanta parametrar övervakas. Syftet med utredningen är även att redovisa bedömningen av lakvattnets miljöpåverkan kopplat till villkor U3 i Deldomen, vilket villkor föreskriver att redovisning i förekommande fall ska ske av vilka försiktighetsmått som det finns behov av och som avses vidtas.

Deponiverksamheten

Vallvik har enligt Deldomen tillåtelse att deponera upp till 200 000 ton icke-farligt processavfall på den nya deponin, vilket får ske upp till +40 meter mätt i höjdsystem RH 70. Deponeringen ska utföras så att framtida materialåtervinning eller materialanvändning inte försvåras.

I Tabell 1 nedan redogörs för deponerade mängder av förekommande processavfall under år 2020. Beträffande kalkstoft från mesaugnen samt rejektkalk från kausticering anges de genererade mängderna under året, vilket ska skiljas från de deponerade mängderna då Vallvik specifikt särlagrar kalkavfall för möjlighet till materialåtervinning eller materialanvändning. Under år 2020 sändes hela den fallande årsmängden av kalkavfall från mesaugnen och mixeriet till extern materialanvändning och därutöver sändes också stor del av 2019 års fallande kalkavfallsmängd för externt nyttiggörande. Vad beträffande kalkavfall som över tid behöver slutdeponeras beror av extern efterfrågan. Den kalk som särlagras på deponin för möjlighet till annan användning har dock under tiden den lagras på deponin betydande inverkan på lakvattnets fysikaliska-kemiska karaktär.

Utöver avfallsslagen i Tabell 1 deponeras också slam som sedimenterat i grön- och vitlutcisterner (främst i form av grönlutslam och mesa) och som avlägsnas vid rengöringar. Slam från cisternrengöringar uppstår endast i mindre mängder, sällan och oregelbundet och under 2020 deponerades inte detta slag av avfall. Över längre tidsperioder uppgår mängden slamavfall i medeltal till maximalt cirka 200 ton per år.

Avfallsslag	EWC-kod	Årsmängd 2020 (ton)	Kommentar
Grönlutslam	03 03 02	12146	
Kalkstoft mesaugn	10 13 04	3015	Ingen deponering 2020, hela fallande årsmängden avsänd för extern materialanvändning.
Rejektalk kausticering	10 13 04	404	Ingen deponering 2020, hela fallande årsmängden avsänd för extern materialanvändning.
Bottenaska från barkpanna	10 01 15	247	
Elfilteraska från barkpanna	10 01 17	109	
Slam från cisternrengöringar	10 13 04/ 03 03 09	0	Uppstår sällan och oregelbundet, ingen deponerad mängd under 2020.

Tabell 1. Processavfallsslag som läggs på deponi samt fallande mängder av respektive avfallsslag under 2020.

Vid utgången av kvartal tre 2021 är den ackumulerade mängden avfall på den nya deponin 38 625 ton. Cirka hälften av den avfallsmängd som finns på den nya deponin är avfall som genererats före år 2019, som inte kunnat användas vid sluttäckning av den gamla deponin (arbete slutfört under 2019) och som följaktligen behövt läggas på den nya deponin.

Förfarande för egenkontroll av deponiverksamhet

Egenkontroll av avfall och avfallsmängder

Fysikaliska-kemiska sammansättningar på avfall som läggs på deponi analyseras varje år, under kvartal 4, på externt ackrediterat laboratorium; analyser görs då på samlingsprov av varje avfallsslag som lagts till deponin under innevarande kalenderår.

Avfallen analyseras med avseende på följande: fukthalt, kväve, fosfor, svavel, klor, aluminium, järn, kadmium, kalcium, kalium, kisel, magnesium, mangan, natrium, titan, arsenik, antimon, barium, beryllium, bly, kobolt, koppar, krom, molybden, nickel, tenn, vanadin, zink, bor, kvicksilver, kol (TIC och TOC), Cesium 137 och halt oförbränt (för avfall där det är relevant).

Mängden avfall som läggs på deponi övervakas genom vägning och dokumentation i en databas för processavfall.

Kontroll och övervakning av avfallsutbredning på deponin sker genom inmätning vid tidpunkter då ekonomisk säkerhet för efterbehandling av disponerad deponiyta ska ställas hos tillsynsmyndigheten.

Egenkontroll av lakvattnets innehåll

Prover av lakvatten från ny deponi tas som stickprover i mars, juni, september och december. Analys av vattnet sker i enlighet med upprättad kontrollprogram med avseende på följande parametrar:

COD, TOC, total-fosfor, total-kväve, natrium, kalium, kalcium, järn, magnesium, mangan, aluminium, arsenik, barium, bly, kadmium, kobolt, koppar, krom.
Kviksilver, nickel, zink, svavel, konduktivitet och pH.

COD, natrium, pH och konduktivitet analyseras av Vallviks laboratorium, medan övriga parametrar analyseras på externt laboratorium.

Utöver de analyser som genomförts enligt upprättat kontrollprogram för lakvatten har en övergripande screening av ett större antal parametrar gjorts vid ett tillfälle. Analyser inom utökat metallpaket, analyser av förekomst av aromatiska och alifatiska kolväten, analyser av klorfenoler samt analys av parametrar av fysikalisk-kemisk karaktär har omfattats av den övergripande screeningen.

Egenkontroll av lakvattenflöde

Lakvattenflöde från ny deponi mäts en gång per månad, vilket sker genom uppfyllnad av mätkärl under tidtagning. Flödesmätning samt vattenprovtagning sker där deponins lakvattendraineringssystem mynnar i ett lakvattendike.

Egenkontroll av grundvatten

För provtagning av grundvatten runt deponiområdet finns tre grundvattenrör där prover tas en gång per halvår. Vid provtagningstillfällena mäts också grundvattennivåer.

Provtagning samt analyser av grundvatten görs av externt laboratorium.

Grundvatten analyseras med avseende på följande parametrar:

pH, konduktivitet, klorid, sulfat, svavel, TOC, COD, total-fosfor, fosfat-fosfor, total-kväve, nitrat-kväve, natrium, kalium, kalcium, järn, magnesium, mangan, aluminium, arsenik, barium, bly, kadmium, kobolt, koppar, krom, nickel, strontium, zink och cesium 137.

Resultat av egenkontroll av deponiverksamhet

Fysikalisk-kemisk sammansättning av processavfall som deponeras

Huvudbeståndsdelarna i samtliga processavfall som läggs på deponi utgörs av oxider och karbonater av alkalimetaller och alkaliska jordartsmetaller.

Grönlutslammets huvudbeståndsdelar är salter som natriumkarbonat och kalciumkarbonat (mesa) och kalcium, natrium och oorganiskt kol utgör mer än halva substansmängden i avfallet.

Rejektalk från kausticeringen består huvudsakligen av kalciumoxid. Kalciumoxid släcks i vatten till kalciumhydroxid, vilket har eller kan ha stor betydelse för egenskaper på det vatten som lakar från detta avfallsslag.

Kalkstoff från mesaugnens elfilter består huvudsakligen av kalciumkarbonat och kalciumoxid. Då kalkstoffet innehåller kalciumoxid som reagerar med vatten kan också kalkstoffet ha stor inverkan på lakvattenegenskaper.

Slam från cisternrengöringar utgör en blandning av grönlutslam och mesa (kalciumkarbonat) och delar således egenskaper med avfallen beskrivna ovan.

Från verksamhetens barkpanna tas avfall i form av bottenaska och elfilteraska ut. Avfallen består främst av metalloxider och det är också ett större antal metaller som utgör betydande beståndsdelar i avfallen från barkpannan jämfört med övriga processavfall, så även vad avser den relativa förekomsten av tungmetaller. Förekomst av olika metaller i askor från barkpannan speglar förekomst av metaller som finns naturligt i den bark som eldas i pannan.

Data som beskriver avfallens elementära sammansättningar har redovisats i utredningen.

Lakvattenflöde över tid

Lakvattenflödet vid provtagningspunkten uppvisar mycket stora variationer över tid. Vid månatliga flödesmätningar har flödet varierat mellan $<1 \text{ m}^3/\text{dygn}$ upp till $86 \text{ m}^3/\text{dygn}$. Medelflödet för samtliga stickprovsmätningar har uppgått till $18 \text{ m}^3/\text{dygn}$ och medianflödet har uppgått till $11 \text{ m}^3/\text{dygn}$. Lakvattenflödet är vanligen $<1 \text{ m}^3/\text{dygn}$ sommartid, men kan uppvisa betydligt högre flödestoppar kort tid efter att större nederbörds mängder fallit. Högt flöde efter nedfall av rikliga nederbörds mängder minskar vanligen mycket snabbt. Avsmältningen av snö under senvinter/tidig vår medför, bortsett från enstaka flödestoppar sommartid, den högsta lakvattenavrinningen från deponin under året. Kallare väder höst och vinter medför att mindre vatten evaporerar från deponin, vilket är den främsta anledningen att lakvattenflödet skiljer mellan sommar- och vinterhalvåret.

Den outnyttjade delen av deponiytan har ett dräneringslager av bergkross där vatten infiltreras snabbt för att avledas vidare till recipient. Vid höga lakvattenflöden kort efter intensivt regnväder är det framför allt vatten som lakat genom lagret av bergkross som framkallar höga flödestoppar. Avfallen som lagras på deponin består till stora delar av mycket finkornigt material med högt innehåll av salter/joner och avfallens egenskaper medför att de kan binda upp och kvarhålla mycket vatten som sedan vid varmt väder i någon mån evaporerar från avfallen. När processavfall med tiden läggs till en större yta på deponin och då deponihöjden ökar kommer

lakvattenflödet jämnas ut över året och sannolikt minska något då större mängd vatten väntas bindas upp i avfall och sedan evaporera från avfallen vid varmt väder.

Lakvattnets fysikalisk-kemiska karaktär och innehåll

Lakvattnet från deponin är vanligen klart och svagt guldfärgat. Avfallens karaktär avspeglas i lakvattnet genom högt pH, hög alkalinitet och hög konduktivitet. Till skillnad mot avfallen där kalcium dominerar avfallens sammansättning, är natrium den metall som finns i högst halt i lakvattnet. I utredningen redovisas resultatet av provtagning 2020 och 2021.

Beträffande förekomst av aromatiska och alifatiska kolväten och klorfenoler har dessa föreningar, med de rapportgränser som gäller för använda analysmetoder, inte kunnat påvisas förekomma i lakvattnet.

Transport av ämnen med lakvattnet

38 625 ton avfall har lagts på Vallviks nya deponi vid utgången av kvartal 3 år 2021. När avfallsmängden på deponin med tiden ökar, kommer detta att medföra större påverkan från avfallen på lakvattnets fysikaliska-kemiska sammansättning. I utredningen har Vallvik beräknat årstransport av ämnen från deponin utifrån insamlade mätdata samt hur stora ämnestransporter till recipient som är rimliga att anta när avfallsmängden på deponin närmar sig tillståndsgivna 200 000 ton avfall. De antaganden som görs är att halter i lakvattnet är proportionerliga mot mängden avfall, men sannolikt kommer ämnestransporten bli något mindre då det antas finnas eller uppstå löslighetsbegränsningar om halter ökar över dagens nivåer. Något som också antas är att fördelningen av de olika avfallsslagen kommer att bestå samt att lakvattenflödet räknat som medianflöde över året även i framtiden kommer att uppgå till vad som uppmätts som medianflöde över åren 2020-2021.

Lakvattnets påverkan på människors hälsa och miljön

Lakvattnet från Vallviks deponi har mycket högt pH och mycket hög salthalt, vilket i sig är fysikaliska-kemiska egenskaper som är potentiellt skadliga för sötvattenlevande organismer.

Då lakvatten från deponin tränger ut i recipienten Vallviksfjärden (utloppspunkt 6785902, 616706, SWEREF 99 TM) sker en mycket hög initialutspädning. Vid miljöriskbedömningar av ponerade kemikalieläckage från Vallviks sulfatmassafabrik via bolagets processavlopp har man beräknat initialutspädning med en faktor 1000. Den höga initialutspädningen medför att pH och salthalt minskar mycket snabbt vid utloppet i recipienten.

Tungmetaller förekommer i lakvattnet i halter som vid olika toxicitetsstudier på olika sätt (olika toxicitetsmått) har visats ha påverkan på alger, djurplankton, kräftdjur och/eller fisk (se IVL-rapport: Handbok för Lakvattenbedömning - Metodik för karaktärisering av lakvatten från avfallsupplag, 2000). Många toxicitetsstudier anger emellertid toxicitetsmått för tungmetaller vid specifika oxidationstal (t.ex. beträffande krom) eller för specifika föreningar där tungmetaller ingår (t.ex. beträffande arsenik).

Beträffande arsenik har 0,2-1,8 µg/l av arsenik bundet i en förening benämnd arsenat vid toxicitetsstudie visats kunna påverka fotosyntesen hos påväxtalger och 20 µg/l har visats kunna ge upphov till kroniska effekter på märkräftar. Innehåll av arsenik i lakvatten från Vallviks deponi har i mediantal uppmätts till cirka 14 µg/l, men med utspädningseffekt vid utlopp i recipienten kan konstateras att innehållet av arsenik i lakvattnet inte kan medföra belastning på recipienten som på något sätt kan störa de organismer som vid toxicitetsstudier visats vara allra mest känsliga. Beträffande mått på akuta toxiska nivåer av arsenikföreningar för olika organismer krävs långt mycket högre halter än vad som uppmätts i lakvattnet från deponin.

Avseende bly finns toxicitetsdata för organiska och oorganiska föreningar av bly där akuttoxiska (LC50/EC50) halter ligger inom spannet 20 – 110 µg/l för alger, kräftdjur och fisk. Halten av bly i lakvatten från Vallviks deponi har i mediantal uppmätts till 19 µg/l, vilket är under den halt som återges i toxicitetsstudier i den handbok som refereras till ovan. Med den utspädning som sker i recipienten kan

konstateras att halten av bly i lakvattnet inte medför uppenbar risk för miljöpåverkan.

Vad avser kadmium har toxicitetsstudier visat att 0,1 – 1 µg/l kan ge kroniska effekter i form av reproduktionsstörningar hos djurplankton och fisk. För att ge upphov till akuta toxiska effekter på vattenorganismer krävs halter som övergår 50 µg/l. Halten av kadmium i Vallviks lakvatten har vid samtliga analystillfällen understigit rapportgränsen 0,1 µg/l och slutsatsen är att lakvattnet inte innehåller potentiellt miljöstörande mängder kadmium.

För nickel har toxicitetsstudier gett vid handen att NOEC-värden för fiskägg- och yngel är i storleksordningen 35 µg/l. Nickelhalten i Vallviks lakvatten uppgår i mediantal till 20 µg/l, d.v.s. väl under halt som visats medföra miljöskadliga effekter. Med hänsyn tagen till hög utspädning kan konstateras att nickelhalten i lakvattnet inte kan medföra negativa miljöeffekter.

Beträffande andra tungmetaller saknas toxicitetsdata som kan användas för att föra samma resonemang som ovan, ett undantag är dock kvicksilver - men som framgår av analysresultat understiger halten i lakvattnet rapportgränsen 0,00010 µg/l, vilket exempelvis är lägre än naturligt förekommande halter i grundvatten.

Baserat på uppmätta halter och urval av toxicitetsstudier enligt ovan görs bedömning att lakvattnet från Vallviks deponi inte riskerar att medföra negativa miljöeffekter i recipienten Vallviksfjärden.

Vid jämförelse mot brukets övriga utsläpp via processavlopp konstateras också att årsämnestransporten av tungmetaller, näringsämnen, syreförbrukande ämnen m.m. med lakvattnet är långt mycket lägre än årsutsläpp via processavloppen.

Komplettering av genomförd utredning med resultat från egenkontrollen

2021-2023

Efter föreläggande från mark- och miljödomstolen har Vallvik redovisat resultatet från kontroll av lakvatten 2021-2023.

Av kompletteringen framgår att lakvattenflödet vid provtagningspunkten har i likhet med åren 2020-2021 uppvisat stora variationer över tid under åren 2021-2023.

Medelflöden under åren 2020-2021 uppgick till 18 m³/dygn och medianflödet uppgick till 11 m³/dygn. Medelflödet under åren 2022 och 2023 har varit 16 respektive 20 m³/dygn och medianflöden har varit 8 respektive 15 m³/dygn.

Uppmätt lakvattenflöde under perioden 2021-2023 stämmer väl överens med det flöde som redovisats i enlighet med U3 2021-11-29.

Vid stora nederbördsmängder avrinner lakvatten snabbt från deponin och framför allt under andra halvåret 2023 får antas att lakvatten mängden, till följd av kraftiga regnväder, i medeltal varit betydligt högre än vad resultat av egenkontrollen av flöde kan uppvisa.

Vallvik har också redovisat föroreningshalter i lakvattnet 2021-2023 samt beräknat transporten av ämning i lakvattnet under denna tidsperiod.

Sammanfattning och samlad bedömning

Innehållet i lakvatten från Vallviks deponi speglar väl innehåll och egenskaper på de avfall som läggs på deponin. Avfallen klassas som ofarliga avfall med låga eller ej kvantifierbara innehåll av ämnen och föreningar som kan påverka människors hälsa och miljön. Analyser av lakvattnets innehåll har påvisat mätbart innehåll av tungmetaller, men i halter som inte medför risk för negativa effekter på vattenlevande organismer. Av kompletteringen för 2021-2023 framgår att lakvattenmängden samt innehåll i lakvattnet varierar stort under året beroende på faktorer som främst beror av väder snarare än deponiutnyttjande, avfallsmängder och avfallens karaktär. Nederbördsmängder och temperatur är vad som främst påverkar vad som lakas ur från deponerat avfall samt hur mycket som lakas ur.

Sedan slutet av år 2021 har mängden avfall på deponin ökat med cirka 55 %, men denna ökning av avfallsmängden kan inte korreleras till någon ökning i halt av de ämnen som mäts stickprovsvis en gång per kvartal under året.

Analyser av lakvattnets innehåll har fortsatt påvisat innehåll av tungmetaller, men i halter som inte medför risk för negativa effekter på vattenlevande organismer.

En samlad bedömning är att upprättat kontrollprogram för övervakning av deponiverksamheten, inklusive lakvatten från deponin, är väl anpassat för att över tid kunna följa upp och bedöma miljöpåverkan av ett ökat nyttjande av Vallviks nya deponi.

Det bedöms inte finnas skäl att vidta särskilda skyddsåtgärder mot bakgrund av den information som redogörs för i detta dokument.

DISPENS ENLIGT 1 KAP. 16 § INDUSTRIUTSLÄPPSFÖRORDNINGEN (2013:250).

Av deldom 2024-01-25 framgår att kraven för dispens från gällande BAT-AEL värden enligt BAT 19 i kommissionens angivna genomförandebeslut är uppfyllda. Vidare framgår av domen bland annat att länsstyrelsen tillstyrker att bolaget medges dispens och att Naturvårdsverket inte har anfört några invändningar mot att bolaget medges dispens.

Vad gäller det villkor som enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250) ska föreskrivas vid dispens från begränsningsvärde enligt BAT-slutsats, konstaterar Vallvik att det av förbiseende kom att anges 1,2 kg/ADt i bolagets inledande yrkande vilket enligt vad som framgår av domstolens skäl, ligger till grund för det beslutade villkoret. Ett begränsningsvärde på 1,2 kg/ADt skulle emellertid, mot bakgrund av produktmixen vid bruket, i praktiken inte innebära någon lättnad i förhållande till gällande BAT-AEL värden. Enligt BAT 19 i genomförandebeslutet varierar begränsningsvärdet beroende på fördelningen av blekt respektive oblekt massa vid ett bruk som Vallviks och en genomgång av den

faktiska produktmixen från 2012 och framåt ger vid handen att begränsningsvärdet enligt BAT 19 har varierat mellan 1.25 och 1.39 kg/ADt massa. Ett begränsningsvärde om 1,2 kg/ADt skulle således i Vallviks fall i praktiken innebära en skärpning i förhållande värdet enligt BAT 19 och är inte heller möjligt att innehålla i den tillståndsgivna verksamheten. Mot angiven bakgrund yrkar Vallvik att mark- och miljödomstolen, med ändring av villkoret enligt ovan nämnda dom från den 25 januari 2024, beslutar om ett begränsningsvärde på 1,5 kg/ADt enligt ovan. Vallvik vill i anslutning till detta framhålla att länsstyrelsen i sitt tidigare yttrande uttryckligen har tillstyrkt ett begränsningsvärde på 1,5 kg/ADt.

INKOMNA YTTRANDEN

Naturvårdsverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har meddelat att de avstår från att yttra sig.

Länsstyrelsen

Samråd

Bolaget har, i enlighet med utredningsvillkoret U3, meddelat länsstyrelsen när den gamla deponin sluttäckts och därefter lämnat in resultatet av utredningen inom angiven tid. I utredningsvillkoret anges att bolaget genom samråd med tillsynsmyndigheten ska genomföra en kemisk och biologisk karakterisering av lakvatten från den nya deponin. Länsstyrelsens bedömning är att bolaget inte utfört utredningen i samråd med tillsynsmyndigheten. Därför har länsstyrelsen inte haft möjlighet att vid tidigare tillfälle lämna synpunkter på genomförandet och utformningen av karakteriseringen. Länsstyrelsen anser med anledning av ovanstående att bolaget inte uppfyllt villkoret.

Karakterisering

Den kemiska karakteriseringen har utförts genom att bolaget analyserat utvalda kemikalier, metaller, aromatiska och alifatiska kolväten. Länsstyrelsen anser att det finns fler vattenlösliga aromatiska föreningar än de som analyserats i utförd utredning som bör beaktas, bland annat eftersom deponin innehåller aska.

Kemikalierna som analyserats har jämförts med toxicitetsvärden som finns i litteraturen bolaget hänvisat till. Det är endast toxiciteten för de kemikalier som analyserats som eftersökts i litteraturen, vilket innebär att toxicitetsvärden för andra eventuellt befintliga kemikalier inte analyserats eller letats efter. I bolagets utredning erhålls endast en begränsad information om den potentiella toxiciteten av lakvattnet eftersom den sammanlagda toxiciteten av alla ingående kemikalier inte tas hänsyn till. För att kunna erhålla den potentiella toxiciteten av hela lakvattnet krävs en analys av biomarkörer.

Utförd utredning inkluderar inte lakvattnets påverkan på recipienten Vallviksfjärden (MS_CD: WA93561480) ur ett vattendirektivperspektiv. Enligt vattendirektivet får inte förutsättningarna för att nå god kemisk eller ekologisk status försämrats. Några utav halterna av ämnen som analyserats i bolagets utredning överskrider bedömningsgrunderna specificerade i vattendirektivet, bland annat ammoniak och bly. Bolaget anger att mängden av ämnen som släpps ut i lakvattnet är mycket lägre än årsutsläppet via processavloppet, varför halterna i lakvattnet bör jämföras mot bedömningsgrunderna och övrigt processvatten.

Länsstyrelsens sammantagna bedömning är att bolagets genomförda kemiska och biologiska karakterisering av lakvattnet från berörd deponi inte är tillräcklig. Därför kan länsstyrelsen inte göra en bedömning angående bolagets slutsatser om att det inte krävs några ytterligare försiktighetsåtgärder.

VALLVIKS BEMÖTANDE AV LÄNSSTYRELSENS YTTRANDE

Samråd

Länsstyrelsen har inledningsvis framfört att länsstyrelsens uppfattning är att Vallvik inte har genomfört lakvattenkarakteriseringen i samråd med länsstyrelsen såsom tillsynsmyndighet i enlighet med föreskrift i utredningsvillkor U3 i Deldomen. Länsstyrelsen har därvid angett att Vallvik genomfört sluttäckning av den gamla deponin i enlighet med en till länsstyrelsen ingiven redovisning och att slutredovisning avseende täckning av den gamla deponin skett samt att besiktning av densamma ägt rum 2021-11-29, vilket står i överensstämmelse med

utredningsvillkor U3. Därefter anger länsstyrelsen dock att den som tillsynsmyndighet anser att den inte har haft möjlighet att lämna synpunkter på Vallviks genomförande och utformning av karakteriseringen av lakvattnet från nya deponin.

Vallvik ställer sig frågande till länsstyrelsens uppfattning. Inledningsvis har Vallvik till länsstyrelsen anmält att sluttäckning av den gamla deponin har genomförts och slutbesiktats 2019-11-29 som är det datum från vilket provotiden börjat att löpa, allt i enlighet med utredningsvillkor U3. Därefter har Vallvik vid löpande tillsynsmöten med länsstyrelsen tagit upp frågan om karakteriseringen. Vid de två första tillsmötena 2021 togs frågan upp och då särskilt vid tillsynsmöte 2021-05-11, Vallvik hänvisar till kopia av dagordning för tillsynsmötet. Vid tillsynsmötet i maj 2021 har Vallvik särskilt tagit upp utredningsvillkor U3 och därvid redogjort för det planerade tillvägagångssättet för utredningsmetodiken. Vallvik hänvisar till den power-point presentation som redovisades vid tillsynsmötet med länsstyrelsen i maj 2021. Länsstyrelsen hade då inte några som helst synpunkter angående hur karakteriseringen skulle/borde genomföras eller vilka vägledningar som borde användas för utredningsarbetet samt att länsstyrelsen inte framförde några funderingar eller önskemål om underlag etc. Inte heller uttryckte länsstyrelsen någon förväntan om att Vallvik skulle inkomma med en skriftlig redogörelse för hur karakteriseringen skulle genomföras eller att särskilt samråd skulle ske kring detta.

Vid tillsynsmötet i maj 2021 uppmanade Vallvik även länsstyrelsen att ta med frågan tillbaka till myndigheten och diskutera eventuella utredningsbehov för det fall någon annan avdelning hos tillsynsmyndigheten skulle vara bättre lämpad att stötta Vallvik i arbetet eller ha en uppfattning om vad som skulle ingå i karakteriseringen etc.

Länsstyrelsen har dock aldrig återkommit i frågan och inte heller framfört något om att ytterligare samråd borde eller behövde ske. Mot den bakgrunden framstår det som anmärkningsvärt att påstå att bolaget inte har samrått med länsstyrelsen och Vallvik ifrågasätter vad länsstyrelsen egentligen avser med uttrycket samråd eller

vad Vallvik mer borde ha gjort. Vallvik har vid ett flertal tillfällen tagit upp frågan men inte erhållit någon respons från länsstyrelsen och att då göra gällande att Vallvik inte skulle ha samrått med tillsynsmyndigheten synes måhända vara ett resultat av att det hos länsstyrelsen roterat ett antal handläggare för just Vallvik de senaste åren. Det kan ju inte vara meningsfullt eller lagstiftarens avsikt att en myndighet kan förhålla sig passiv för att sedan vända detta mot verksamhetsutövaren i nästa led.

Vallvik gör sammanfattningsvis gällande att bolaget har samrått eller i vart fall försökt samråda med länsstyrelsen enligt vad som föreskrivs i U3 i Deldomen.

Karaktärisering

Aromatiska föreningar

Länsstyrelsen har anfört att det finns fler vattenlösliga aromatiska föreningar än de som Vallvik har analyserat och som bör beaktas, varvid länsstyrelsen såsom skäl anfört att detta har sin grund i att deponin innehåller aska. Oaktat att Vallvik anser att bolaget har analyserat tillräckliga aromatiska föreningar hade det varit önskvärt om länsstyrelsen framfört sin nu angivna synpunkt i samband med samråd och frågor till länsstyrelsen.

Det finns ett mycket stort antal aromatiska kolväten och av uppenbara skäl kan inte samtliga sådana aromatiska kolväten analyseras inom ramen för utredningsvillkor U3. Vilka aromatiska kolväten, som bör analyseras är sådana som är relevanta för den aktuella verksamheten då det är fråga om en individuell prövning. Vallvik har därför valt att analysera ett urval av vanligt förekommande aromatiska kolväten vilka flera är förknippade med förbränning av fossil olja och biomassa, som därmed är potentiellt förekommande i aska från brukets pannor. Vallvik har även använt en metodik, som baseras på de avfall vilka är aktuella för verksamheten i likhet med andra verksamhetsutövare vid motsvarande utredningar. Analyser av lakvatten har inte kunnat påvisa förekomst av vanligt förekommande aromatiska kolväten. Med hänsyn därtill är det inte heller rimligt att misstänka förekomst av andra mindre vanligt förekommande aromatiska kolväten. Mot den bakgrunden gör Vallvik

gällande att det inte är rimligt att analysera för ytterligare kemikalier i vattnet om det inte finns misstanke om att de förekommer i några påvisbara halter.

Toxicitetsvärden

Länsstyrelsen har anfört att de kemikalier som analyserats har jämförts med toxicitetsvärden som finns i litteraturen som Vallvik hänvisat till. Det är endast toxiciteten för de kemikalier vilka analyserats som eftersökts i litteraturen, vilket innebär att toxicitetsvärden för andra eventuellt befintliga kemikalier inte analyserats eller letats efter.

Detta uttalande från länsstyrelsen är något svårbegripligt då det inte kan vara samtliga förekommande kemikalier som skall studeras på sätt angetts ovan. Vidare är det, om inte omöjligt, så i vart fall inte görligt för Vallvik att ta med kemikalier som bolaget inte vet förekommer eller borde förekomma utifrån den verksamhet som bedrivs och har bedrivits. Enligt Vallvik bör jämförelse ske mot toxicitetsstudier för de ämnen som bolaget ser förekommer i påvisbara halter eller som kunnat misstänkas finnas utifrån i verksamheten använda ämnen. Det är då fråga om metaller och andra icke-metalliska ämnen, som förekommer i jonföreningar med metallerna. Även halter av tungmetaller i lakvattnet är påvisbara och syftet med den jämförelse mot toxikologiska studier som görs i Vallviks rapport är att visa att halterna av tungmetaller i rent lakvatten innan utspädning är så pass låga att metallerna inte kan antas ha någon betydande påverkan på vattenlevande organismer.

Vallvik ifrågasätter vad länsstyrelsen avser med potentiell toxicitet och sammanlagd toxicitet. Om man ska använda sig av toxikologiska studier behöver de ämnen man vill undersöka vara definierade, man måste definiera vad toxicitetsmått ska vara (akuta effekter, observerade effekter, långtidseffekt osv), vilka organismer olika ämnen kan antas vara toxiska för samt därutöver vid vilka koncentrationer som olika ämnen kan förekomma i och som skulle medföra en på förhand definierad toxisk verkan.

Lakvattnet från Vallviks deponi, med de egenskaper som vattnet har när det avrinner från deponin, är eller skulle kunna vara skadligt för levande organismer. Det är en följd av att vattnet är starkt alkaliskt med pH-värde i storleksordningen 12-13 (vilket framgår av rapporten). Av det skälet går det inte att genomföra toxicitetsstudier på biomarkörer i laboratoriemiljö, såsom länsstyrelsen tycks mena, då markörerna troligen snabbt skulle dö om de utsätts för lakvattnet. Att genomföra toxikologiska studier med något som har mycket högt eller lågt pH, mycket hög eller låg salthalt (som också är rådande i lakvattnet med dess höga halter av bl.a. natrium, kalium och kalcium) är inte lämpligt då det är fysikaliska-kemiska förutsättningar som avviker långt från förutsättningarna i den akvatiska livsmiljön. Den stora utspädning som sker i recipienten medför att pH och salthalt mycket snabbt minskar direkt vid lakvattendikets utlopp och då till nivåer som inte har negativ påverkan på vattenmiljön.

Vattendirektiv

Slutligen har länsstyrelsen anfört att den av Vallvik utförda utredningen inte inkluderar lakvattnets påverkan på recipienten Vallviksfjärden ur ett vattendirektivperspektiv, varvid länsstyrelsen anfört att förutsättningarna för att nå god kemisk status eller ekologisk status inte får försämrats enligt vattendirektivet.

Vallvik har beaktat vattendirektivet enligt vilket bedömningsgrunder syftar till att användas vid klassning av status i ytvatten, i detta fall kustvatten och vatten i övergångszon. Bedömningsgrunderna har inte som syfte att bedöma påverkans-källor hos verksamhetsutövare som avleder vatten till recipienten. Av det resonemang länsstyrelsen självt för kring saken i sitt yttrande framgår således att resonemanget inte står i överensstämmelse med hur arbetet med vattenförvaltning ska ske. Med länsstyrelsens resonemang skulle inga verksamhetsutövare kunna släppa ut ämnen i halter, som överstiger gränser för god ekologisk eller god kemisk status i ytvatten, vilket inte är vad lagstiftningen anger. I sådant fall skulle nästan inga verksamheter som ger upphov till avloppsvatten förekomma, vilket av uppenbara skäl inte är avsikten enligt miljöbalken eller annan lagstiftning.

Såvitt avser frågan om ammoniak redovisar Vallvik (i rapporten) mängden ammoniumkväve, men vid högt pH kan man beräkna/anta att föreningen främst föreligger som ammoniak. Ammoniak finns förvisso som parameter i bedömningsgrunder för särskilt förorenande ämnen i ytvatten men det är en parameter som man inte fäster någon vikt vid inom statusklassningen av ytvatten (det är ingen parameter som används för att redovisa kemisk status i VISS). Ammonium/ammoniak är en naturligt förekommande form av kväve som uppstår och förbrukas hela tiden i mikrobiella processer i miljön. Höga halter kan vara toxiska, men i halter som förekommer i Vallviks lakvatten och de halter som föreligger efter spädning i recipienten utgör bidraget från Vallviks deponi inte annat än ytterst diminutivt bidrag till kvävebalansen i Östersjön.

Beträffande bly stämmer det att det förekommer i lakvattnet i halt övergående gränsvärde för vad som maximalt kan tillåtas i ytvatten, men då bedömningsgrunderna inte ska tillämpas på påverkanskällor är det inte relevant i nu aktuellt fall. Initialutspädning i recipienten medför att halten av bly minskar långt. under gränsvärdet för bly i ytvatten.

Sammanfattning

Vallvik gör sammanfattningsvis gällande att bolaget har genomfört utredningen enligt villkor U3 i Deldomen i samråd med länsstyrelsen. Den omständigheten att länsstyrelsen först nu i yttrande till mark- och miljödomstolen framför synpunkter på vad utredningen borde innefatta innebär inte att samråd inte skett.

Vidare gör Vallvik gällande att bolagets genomförda kemiska och biologiska karakterisering av lakvattnet från aktuella deponi är tillräcklig i förhållande till rådande förhållanden och i enlighet med utredningsvillkor U3.

Med hänsyn till det ovan anförda har Vallvik fullgjort villkor U3 i Deldomen.

DOMSKÄL

Prövotidsutredning

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Vallviks utredning och redovisning genomförts i enlighet med utredningsföreskriften U3. Länsstyrelsen har framfört att Vallvik inte uppfyllt föreskriften med hänvisning till bristande samråd. Vallvik har i sitt bemötande visat att samråd genomförts med länsstyrelsen i tillräcklig omfattning. Länsstyrelsen har också framfört att karaktäriseringen av lakvatten brister med hänvisning till dels att fler vattenlösliga aromatiska föreningar borde ha analyserats dels i fråga om toxicitetsvärden. Mark- och miljödomstolen bedömer att den analysomfattning som Vallvik har redovisat är tillräcklig och att denna kan ligga till grund för den slutliga bedömningen. Domstolen anser inte heller att det finns anledning att ytterligare kommentera frågan om toxicitetsvärden. Vallvik har redovisat tillräckliga skäl i dessa avseenden.

När det gäller frågan om lakvattnets påverkan på recipienten Vallviksfjärden ur ett vattendirektivperspektiv konstaterar domstolen att denna fråga inte ska bedömas inom ramen för utredningsföreskriften. Den uppskjutna frågan avser kemisk och biologisk karaktärisering av avloppsvattning från den nya deponin. Enligt föreskriften ska resultatet av karaktäriseringen i förekommande fall ligga till grund för eventuella försiktighetsmått.

Sammantaget bedömer mark- och miljödomstolen att utredningen genomförts i tillräcklig omfattning och att det i enlighet med Vallviks yrkande saknas skäl att föreskriva villkor för hantering av lakvatten från den nya deponin.

Dispens enligt industriutsläppsförordningen (2015-250)

Vad sedan avser frågan om dispens konstaterar domstolen att domstolen redan i deldom 2024-01-25 i mål M 3314-13 konstaterat att förutsättningar för att meddela dispens föreligger. Domstolen meddelade då dispens i enlighet med det yrkande som Vallvik redovisat. Domstolen konstaterade vid sin prövning att länsstyrelsen medgav en dispens i enlighet med vad som nu yrkas samt att det underlagsmaterial

som gavs in vid prövningen utgick från ett dispensvärde om 1,5 således i enlighet med vad som nu yrkas. Det finns därmed skäl att ändra dispensbeslutet på sätt som framgår av domslutet i denna deldom.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 29 oktober 2024.

Lars Nyberg

Lars-Gunnar Sjölund

I domstolens avgörande har rådmannen Lars Nyberg och tekniska rådet Lars-Gunnar Sjölund deltagit.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.